Hallintovaliokunnalle
Viite: HE 79/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto hallituksen esityksestä HE 79/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry kiittää hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 79/2026 vp. Esityksessä ehdotetaan muun muassa opiskelijan toimeentuloedellytyksen täsmentämistä ja toimeentulotukeen turvautumisen lisäämistä tutkija- ja opiskelijalain 12 §:ään oleskeluluvan peruuttamisen tai uusimatta jättämisen perusteeksi.

Arene keskittyy lausunnossaan erityisesti 12 §:n toimeentulotukea koskevaan sääntelyyn, sen soveltamisen ennakoitavuuteen sekä korkeakoulujen ja viranomaisten väliseen vastuunjakoon. Arene pitää toimeentuloedellytyksen valvontaa perusteltuna. Samalla lain tulee varmistaa, ettei yksittäinen toimeentulotukitieto ratkaise oleskeluluvan kohtaloa ilman 12 §:n 4 momentissa edellytettyä yksilöllistä kokonaisharkintaa.

Toimeentulotukitieto käynnistää harkinnan, ei ratkaise asiaa

Ehdotuksen lähtökohtana on, että Suomessa opiskeleva kolmannen maan kansalainen vastaa toimeentulostaan omilla tuloillaan tai varoillaan koko oleskeluluvan voimassaolon ajan. Jos opiskelija turvautuu toimeentulotukeen, jo ensimmäinen tai määrältään vähäinen tuen käyttö johtaisi oleskeluluvan peruuttamista tai uuden luvan myöntämättä jättämistä koskevan harkinnan käynnistymiseen.

Harkinnan lopputulos ei kuitenkaan ole automaattinen. Ehdotetun 12 §:n 4 momentin mukaan päätöksenteossa on otettava huomioon lapsen etu ja tapauksen erityiset olosuhteet kokonaisuudessaan sekä noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Hallituksen esityksen perustelut vahvistavat, että 4 momenttia sovelletaan myös 1 momentin toimeentulotukea koskeviin tilanteisiin. Arene pitää tätä oikeusturvan ja sääntelyn ennakoitavuuden kannalta välttämättömänä.

Toimeentulotukeen liittyvien herätteiden mittakaava jälkivalvonnassa

Maahanmuuttoviraston jälkivalvonnassa on reilun vuoden aikana tarkasteltu 37 143 opiskelijan oleskelulupaa. Toimeentulotukeen turvautumisesta on syntynyt 333 herätettä, mikä vastaa noin 0,9 prosenttia tarkastelluista luvista. Hallituksen esitys kuvaa toimeentuloon liittyviä herätteitä suhteellisen vähäisiksi ja toteaa, ettei toimeentulotuen hakemisen tai myöntämisen perusteella lupia nykyisin juurikaan peruuteta.

37 143 tarkasteltua opiskelijan oleskelulupaa	**333** toimeentulotukeen liittyvää herätettä	noin 0,9 % herätteiden osuus tarkastelluista luvista

Heräte tarkoittaa jälkivalvonnassa esiin noussutta asiaa, joka edellyttää tarkempaa manuaalista selvittämistä ja voi johtaa luvan peruuttamista koskevan prosessin käynnistämiseen. Se ei itsessään osoita väärinkäytöstä eikä merkitse luvan peruuttamista. Luku ei poista valvonnan tarvetta, mutta korostaa, että valvonta ja viranomaisresurssit tulee kohdistaa tehokkaasti tapauksiin, joissa toimeentuloedellytyksen täyttyminen on aidosti epäselvää.

12 §:n 1 ja 4 momenttia on sovellettava yhtenä kokonaisuutena

Ehdotetun 12 §:n 1 momentin sanamuoto on velvoittava: oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos opiskelija on turvautunut toimeentulotukeen oleskeluluvan voimassaoloaikana. Saman pykälän 4 momentti kuitenkin edellyttää lapsen edun, tapauksen erityisten olosuhteiden ja suhteellisuusperiaatteen huomioon ottamista. Hallituksen esityksen mukaan nämä säännökset on tarkoitettu sovellettaviksi yhdessä.

Arene pitää tärkeänä, että hallintovaliokunta varmistaa mietinnössään, että 1 momentin velvoittavaa sanamuotoa sovelletaan aina 4 momentissa edellytetyn yksilöllisen kokonaisharkinnan, suhteellisuusperiaatteen ja lapsen edun huomioon ottamisen kautta. Toimeentulotukitieto voi käynnistää harkinnan, mutta se ei yksin ratkaise harkinnan lopputulosta. Arvioinnissa tulee selvittää tuen tarpeen syy ja olosuhteet sekä se, onko opiskelijan toimeentulo korjaantunut tai korjaantumassa.

Tilapäinen toimeentulo-ongelma on erotettava tilanteesta, jossa toimeentuloedellytys ei tosiasiallisesti täyty

Hallituksen esityksen perusteluissa tunnistetaan useita tilanteita, joissa toimeentulotuen tarve voi johtua opiskelijasta riippumattomasta tai poikkeuksellisesta elämäntilanteesta. Esimerkkeinä mainitaan opiskelijan tai hänen perheenjäsenensä sairaudesta aiheutuneet yllättävät kulut, tilapäinen työttömyys, opiskelijasta riippumaton rahansiirtojen estyminen sekä rikoksen tai muun haavoittavan tilanteen kohteeksi joutuminen. Harkinnassa voidaan ottaa huomioon myös se, onko poikkeuksellinen olosuhde jo korjaantunut.

Näiden tilanteiden huomioon ottaminen ei poista opiskelijan velvollisuutta turvata toimeentulonsa. Se mahdollistaa kuitenkin eron tekemisen tilapäisen taloudellisen katkoksen ja tilanteen välillä, jossa toimeentuloedellytys ei tosiasiallisesti täyty. Arene pitää tärkeänä, ettei tilapäinen tai opiskelijasta riippumattomasta syystä syntynyt toimeentulotuen tarve yksin johda luvan menettämiseen silloin, kun 12 §:n 4 momentin mukainen kokonaisarvio puoltaa luvan säilymistä.

Korkeakouluille ei tule siirtää jälkivalvonnan tehtäviä

Esitys ei tuo oppilaitoksille velvollisuutta ilmoittaa oma-aloitteisesti tai muutenkaan opiskelijan tai tämän perheen toimeentulotukeen turvautumisesta. Maahanmuuttovirasto saa toimeentulotiedot Kelan järjestelmästä ja vastaa oleskelulupien jälkivalvonnasta. Arene pitää tätä vastuunjakoa tarkoituksenmukaisena. Toimeentuloedellytyksen jälkivalvonta ja oleskelulupaa koskeva päätöksenteko kuuluvat viranomaisille; korkeakouluille ei tule luoda opiskelijoiden sosiaalietuuksien seurantaa tai niistä ilmoittamista koskevaa tehtävää.

Maahanmuuttoviraston toimeenpano-ohjeissa on ennen lain voimaantuloa kuvattava ymmärrettävästi, milloin toimeentulotukeen turvautuminen käynnistää harkinnan, mitä opiskelijalta selvitetään ja miten 12 §:n 4 momentin mukainen kokonaisharkinta tehdään. Vaikutusten seurannassa on lisäksi perusteltua

erottaa toisistaan toimeentulotukeen liittyvät herätteet, käynnistyneet peruuttamisharkinnat, peruuttamis- tai uusimatta jättämispäätökset sekä tapaukset, joissa lupa säilyy kokonaisharkinnan jälkeen. Näin voidaan arvioida lain tosiasiallisia vaikutuksia eikä ainoastaan valvonnassa syntyvien herätteiden määrää.

Yhteenveto

Arene pitää toimeentuloedellytyksen valvontaa ja väärinkäytöksiin puuttumista perusteltuna. HE 79/2026 vp:n toimivuus riippuu kuitenkin siitä, että toimeentulotukeen turvautumisen oikeusvaikutus määräytyy 12 §:n 1 ja 4 momenttia yhdessä soveltaen. Yksittäinen heräte voi käynnistää harkinnan, mutta päätöksen tulee perustua opiskelijan tilanteen yksilölliseen kokonaisarvioon.

Hallintovaliokunnan käsittelyssä Arene pitää tärkeänä 12 §:n soveltamissuhteen yksiselitteisyyttä, toimeentulotuen käytön jälkivalvonnan säilymistä viranomaisvastuuna sekä selkeää toimeenpano-ohjeistusta ja päätöstason seurantaa. Näin sääntely voi vahvistaa oleskelulupajärjestelmän uskottavuutta ilman, että tilapäinen ja perusteltu avuntarve johtaa automaattiseen oleskelulupaseuraamukseen.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta	Anna Välimaa
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja